

Pogled na nebo

Okvire, eto, imamo i za ekumenski i za misijski rad. Sabor nam ih je auktoritativno fiksirao. Imamo ponešto i iskustava. Imamo i perspektive. Jedno nam samo treba. Apostolski žar i mudrost i snaga Duha.

Spusti je nad nas, »Gospodine, prijatelju duša (prijatelju svega života)«! (Mudr. 11, 27). »Pošalji« — i između nas — »poslanike u svoju žetvu!« (Mat. 9, 38, Luk. 10, 2).

Dr Č. Č.

NAŠA TRAJNA ZAHVALNOST

Spomendan velikih Grka i slavenskih apostola sv. Ćirila i Metoda posebno je značajan u postkencilskoj eri. Njihove ideje koje su prvi put prihvaćene i uzakonjene na jednom Saboru opće Crkve dobivaju iz dana u dan svoje ostvarenje. Svi se katolički narodi žure, da osiguraju za oltar i puk priručnike na narodnom jeziku, a malo će biti onih, koji će se sjetiti da su upravo Sveta Braća sijala sjeme pred 11 stoljeća, a svijet jedva danas žanje bogati rod.

Sabor II vatikanski odredio je ovako: »U latinskim obredima treba sačuvati latinski jezik, osim gdje postoji posebna povlastica.« (Uredba o sv. Liturgiji, čl. 36—§ 1).

»Ipak, kako u Misi tako i u dijeljenju sakramenata, a i u drugim djelovima liturgije, bit će nerijetko upotreba narodnog jezika vrlo korisna za puk. Stoga nek mu se u liturgiji dađe više mjesta... « (Uredba, čl. 36, §2).

Istom je Uredbom i određeno i tko je kompetentan za to da vidi potrebe i predloži raspon takve uporabe, a to je crkvena vlast teritorija (cfr. čl. 36, §3, te čl. 22, §2 i 40—1) koja će zatražiti potvrdu sv. Stolice.

Ovamo dodajmo i stav Crkve izražen u čl. 37 Uredbe o sv. liturgiji: »... kad nije u pitanju vjera ili dobro čitave zajednice, Crkva ne želi ni u liturgiji nametati strogu jednoličnosti (sic!). Naprotiv, ona promiče i poštuje duhovne osobine i tekovine obilježja raznih naroda i rasa«.

U tumačenju kolika mogu biti ta ovlaštenja za uvodnje narodnog jezika u liturgiji, kaže tumač Uredbe Falsini (Costituzione conciliare sulla sacra liturgia, ediz. Regalitià,

str. 227) da je bilo na Saboru i straha i zebnje, jer je problem jedan od najdelikatnijih! Dakako, da je to bio strah i zebnja manjeg dijela saborskih Otaca, a za taj strah i zebnju ipak nije trebalo biti pravih i dubokih razloga.

Spomenuti član 36 kaže, da za čitanje na narodnom jeziku i za molitve, nisu određene nikakve cautelae, ako je samo odobren prijevod.

U drugoj točki dopušta se uporaba narodnog jezika i u djelovima koji spadaju na puk, a to su molitve i pjevanja Slave, Vjeronanja, Svet i Jaganjče Božji.

Treća točka ide i dalje, te govori o ovlaštenjima za krajeve koji nemaju latinske kulture, gdje se može, preko krajevnog episkopata (tako tumači Falsini, o. c.) zamoliti uporaba narodnog jezika čak i u samom Kanonu ili za sve molitve što ih glasno moli celebrant. To je eto već dozvoljeno svima.

Hvala našem Episkopatu, mi smo ova saborska ovlaštenja vrlo dobro iskoristili. Uveden je narodni jezik, jer se nisu Biskupi bojali da će to škoditi jedinstvu Crkve, koje neki vide spašeno samo u latinskom jeziku. Nije samo mediteranski bazen Kristova Crkva. To je gledanje koje datira iz vremena rimskog carstva, kad je orbis svršavao na granicama, a sve izvan njih, bili su barbari. Nije li crkveni jezik već od II st. i sirska, od V st. i koptski i armenski, od IX st. i staroslovenski, a od XIX st. neki narodni jezici misijskih područja. Svi su to zakoniti jezici katoličke Crkve, al pari s latinskim jezikom! (cfr. Vaggini-II sen se della liturgia, ediz. II. 1957, str. 714).

Tko bi bio protiv latinskoga jezika! Potrebno ga je njegovati i čuvati. Kako bi se obavljale službe Božje prigodom međunarodnih susreta, Sabora, kongresa, kako će se, bar malo, sporazumjeti svećenici — turisti sa svojom braćom u raznim krajevima; kako će se dopisivati sa Sv. Stolicom; kako će misiti na putovanjima u inozemstvu? (cfr. govor biskupa Franića u auli Sabora 24. X 1962, na čl. 24 sheme se S. Liturgia. Služb. Vjesnik bisk. splitske i makarske, Split, 1964, br. 1—2, str. 26).

Nekima je prijala misterioznost nepoznatog latinskog jezika pred pukom. Bojali su se profanacije svetinja (Vaggini, o. c. 395).

Ima i drugih razloga! Potrebna je temeljita priprava za jasno čitanje, za pravilan naglasak, što u latinskom jeziku nije zadavalo brige. Bilo je »dobro«, čak ako se je nešto i teže griješilo u čitanju.

Interesantna je činjenica, da se je Crkva ranije mnogo brže snašla, kad je iz aramejskog prešla na grčki, iz grčkog k latinskom, nego li je napustila mrtav latinski jezik, koji je izdržao stoljećima, premda je vrijeme urgiralo izmjenu. Pojavljivale su se čudne poteškoće i trpjelo se, premda su i zbog toga mnogi ostavljali crkvu, jer nisu razumjeli ništa od sve ljepote liturgijskih tekstova. Trebao je doći Ivan XXIII koji je svojedbeno, nakon sv. Mise, u jednoj rimskoj crkvi, rekao prisutnima: »Kako smo divne molitve molili u ovoj sv. Misi, a vi, nažalost, niste ništa od toga razumjeli. Ali, doskora će biti bolje!«

Ovaj je Papa poznavao dobro slavenske narode, daleko od rimske kulture, i uvidio da se k njima ne može više s latinskim jezikom, jer to ni pred 11 stoljeća nije išlo u Moravskoj, a uvidio je dobro da je latinski jezik nepristupačan i samoj romanskoj rasi.

Koliko se mora žaliti propuštene prilike kroz stoljeća, jer se moralo čekati II vatic. sabor, da se u rezervat klera uvede i vjerni puk Božji!

Triumf ideja sv. Braće je sam Sabor i čitav njegov duh, a napose uzakonjene nove odredbe u pogledu jezika. To je ujedno bio kraj vječnom napadanju i sumnjičenju staroslavenskog jezika, koji je, makar i ne službeno, smatran herezom glagolizma, a ta se trpjela zbog osjetljivosti slavenskih naroda i delikatnosti problema, da se naime ne dira u stoljećima posvećenu uporabu staroslavenske službe Božje.

Ali, dok se radujemo pobjedi i ostvarenju ideja sv. Braće, dotle ima nešto što ipak nije uređeno!

Radi se upravo o staroslavenskoj službi Božjoj.

Neosporiva je činjenica, da je područje staroslavenske službe Božje, a to se proteže na 8 jadranskih biskupija, kako je to i na Saboru u ime svih naših biskupa ustvrdio biskup Franić (o. c.) bilo ono područje na kome se puk najjače angažirao u liturgiji, svojim moljenjem i pjevanjem, služeći se ranijim ovlaštenjima i pravima. Dakle, stari jezik nije bio nikakvom zaprekom sudjelovanju puku u

sv. Misi i večernjama. Kad je čl. 36 i 54 Uredbe o sv. liturgiji dopustio mogućnost uporabe narodnog jezika, naglašeno je, da to nije likvidacija latinskoga jezika, a prema tome nije ni likvidacija staroslavenskoga jezika. Analogno, kao što čl. 54 Uredbe naglašava da puk i mimo dopuštene uporabe živog jezika bude i dalje sposoban u danom momentu odgovarati i pjevati latinske mise, tako se mora insistirati i na tome, da u glagoljaškom području gdje se sada radi moderni narodni jezik, naš puk bude sposoban moliti i pjevati staroslavensku misu (i večernje) što je i do sada rabi moderni narodni jezik, naš puk bude sposoban naših župa pa da bude čovjek ožalošćen što se neće divne melodije očuvati nego samo na magnetofonskim vrpčama u Akademiji ili u kojeg ljubitelja tih napjeva. Kuša se prenijeti te stare melodije u novi izraz, ali to se ne može izvesti bez nasilja nad tekstem ili nad melodijom.

Stoga će »provideatur« iz čl. 36 biti nalog, da se ozbiljno razmisli, što da činimo u pogledu očuvanja baštine. Kako čl. 36 u § 1 govori de lingua latina, salvo particulari iure . . . , a to su upravo zakonito stečene naše pravice (koje su ušle u Uredbu posebnim zauzimanjem glagoljaških biskupa, koje je zastupao u debati za tekst biskup Franić), to se mora na svaki način poduzeti mjere, da bi naš puk ostao u kondiciji da nastupi u crkvi s molitvom i pjevanjem starih liturgijskih tekstova i napjeva, kad se bude u posebnim zgodama vršilo sv. službe na starom narodnom jeziku.

Činjenica da je upravo glagoljaško područje dalo odlične dokaze sudjelovanja kod liturgijskih funkcija i u predkoncilskom vremenu, daje nadu da će se bez ikakve štete za liturgijsko uzdizanje moći i nadalje, po koji put, poslužiti sv. Misom i večernjom na staroslavenskom jeziku.

To je dužnost zahvalnosti prema sv. Braći i namrloj baštini, da se ne preda zaboravi to veliko, usavršavano, narodno bogatstvo. Uz prihvaćanje modernog jezika u službi Božjoj, kako je to učinjeno na prijedlog biskupskih konferencija i uz privolu sv. Stolice, trebalo bi bez ikakve dozvole Rima jer to u duhu gornje odredbe nije potrebno, organizirati službe Božje na staroslavenskom jeziku, tada i toliko, koliko to odredi za svoju biskupiju pojedini Biskup, prema svojoj uvidavnosti i prema potrebi na svom području. Ima župa gdje je to nepotrebno, jer nemaju glagoljaške tradicije. To su u većini nove župe, koje su negda

imale samo izložene kapelanije i slično. Mora se to učiniti, iz zahvalnosti prema sv. Braći, da im ostane spomen i u našim glagoljaškim crkvama, a ne samo među stručnjacima — slavistima, i to nažalost više kod stranih nego li kod naših! Nek se ovo ne shvati kao nostalgija za starim, zlatnim vremenima! Kako smo spremno, bez kolebanja primili novi, moderni jezik u službi Božjoj, tako sačuvajmo ljubomorno spomen na stoljetnu baštinu. Morali bismo sačuvati na životu ono što našem narodu nikad nije bilo mrtvo, kako je to bio Zapadu latinski jezik, jer ta stara liturgija (u jeziku), ne bi bila životvorna u dušama, da nije i sama bila živa, to jest, naš je puk rabio rado taj jezik koji mu nije bio tuđ, jer je i dnevnom životu govorio, bar u dobrom dijelu na isti način kao i u crkvi. Toliko je ta liturgija bila narodna, da je u nju ušla i narodna sopila (drveni instrument) po kojoj je melodiji bilo povezano ono narodno, profano, s crkvenim, liturgijskim, da se tako podrži služba čitavog čovjeka i čitavog života u pravoj religioznosti. To je bio nezaboravni doživljaj, kad su npr. na tjelovskoj procesiji dva svirača u sopile, zajedno s pukom, pratili Svetotajstvo uz pjesmu »Zdravo Tijelo Isusovo!«.

Da zaključim. Daleko od toga, da nas ne veseli novi misal i nova misa na modernom jeziku, ali nek se ne preda zaboravi dragocjeno i stoljetno blago jezika ni melodija staroslavenskoga područja. Ako se u bazilikama Rima, radi tolikih turista napose, čuva latinska služba Božja, nek se i u našim crkvama, gdje je to narodu drago i Biskupu posebno na srcu, sačuvaju oaze glagoljaštva i nadalje. Može to biti bar za koji veći blagdan (posebno za proslavu sv. Cirila i Metoda), posebno za koju nedjelju u ljetnjim mjesecima, kad dolaze k nama mnogi stranci. Isto tako, kad se za to zanimaju mladi slavisti, koji su bili naučni doći sa svojim profesorima osobito na Krk, gdje su u Vrbniku, žarištu glagoljaštva (uz Dobrinj, Omišalj i dr.) prisustvovali liturgijskoj službi na starom jeziku. Ima sigurno takvih žarišta i u drugim biskupijama. Ne kažem, da se takva žarišta imadu tek sada stvarati, ali gdje postoje nek ih se ne gasi, nego očuva i napose cijeni. Na to nas obavezuje naša narodna čast i ponos, naša zahvalnost i ljubav prema sv. Braći i prema onima, koji nam u crkvama pod nogama počivaju«. Rod bo samo koji mrtve štuje, na prošlosti budućnost si snuje! — Našu sadašnjost sudit će povijest!

Ante Toljanić